A.P. MØLLER FONDEN
Folkeskoledonationen

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

Samarbejde mellem **folkeskoler og kulturinstitutioner**

Inspirationshæfte

MIX
Papir fra ansvarlige kilder
FSC® C134749

Samarbejde mellem folkeskoler og kulturinstitutioner

© 2021 Danmarks Evalueringsinstitut / Eftertryk med kildeangivelse er tilladt
Bestilles hos: Danmarks Evalueringsinstitut / T 3555 0101 / bestil@eva.dk / www.eva.dk

Tryk: Litotryk / Design: Essensen

A.P. MØLLER FONDEN
Folkeskoledonationen

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

Indhold

1	Forord	2
2	Introduktion: Når samarbejde åbner fagene for elever	4
3	Aarhus Teater: Danskdidaktik med leg, krop og stemme	8
4	ARKEN Museum for Moderne Kunst: Kreativ læring i kunstens laboratorium	14
5	Kolding Stadsarkiv: Hvem er vi? På opdagelse i historien	22
6	Refleksionsværktøj – kom godt i gang med samarbejdet	30

1

Forord

A.P. Møller Fondens folkeskoledonation er øremærket efter- og videreuddannelsesinitiativer i den danske folkeskole, og i efteråret 2021 er der bevilget støtte til op mod 200 initiativer. Initiativerne er groet i landets folkeskoler og kommuner, og trods mange fællesnævnere er de i sagens natur også meget forskellige. Mange initiativer har et overvejende almendidaktisk fokus. Hos andre ligger tyngden på det fagdidaktiske. Andre igen har primært fokus på skoleledelse.

I dette inspirationshæfte sættes der fokus på samarbejde mellem folkeskoler og kulturinstitutioner.

A.P. Møller Fonden har bedt Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at dykke ned i tre perspektivrige initiativer, hvor folkeskoler har samarbejdet med henholdsvis *Aarhus Teater, ARKEN Kunstmuseum og Kolding Stadsarkiv* om praksisnære kompetenceudviklingsforløb knyttet til undervisningen i fag som dansk, historie, samfundsfag og billedkunst.

Formålet med hæftet er at videreformidle de væsentligste erfaringer fra disse tre initiativer til inspiration for lærere, pædagoger, skoleledelser, skoleforvaltninger og kulturinstitutioner, der ønsker at udvikle stærke faglige samarbejder, der tager udgangspunkt i folkeskolens formål og behov

Hæftet består af en introduktion, tre kapitler om hvert af de tre initiativer og et refleksionsværktøj.

I de tre kapitler beretter lærere og skoleledere samt medarbejdere fra de tre kulturinstitutioner bl.a. om deres erfaringer fra samarbejdet og om deres refleksioner over, hvordan det har bidraget til at styrke og udvikle deres praksis. De fortæller også om, hvordan de konkret har forberedt og gennemført de undervisnings- og kompetenceudviklingsforløb, som samarbejdet har været bygget op omkring.

I hvert af de tre kapitler fremhæves de væsentligste erfaringer til inspiration for alle, der enten allerede er i gang eller planlægger at påbegynde et samarbejde mellem folkeskoler og kulturinstitutioner.

Refleksionsværktøjet sidst i hæftet tjener det samme formål. Det sætter fokus på centrale temaer og spørgsmål, som det er væsentligt at være opmærksom på og at drøfte i fællesskab, når et samarbejde mellem skoler og kulturinstitutioner forberedes og føres ud i livet.

A.P. Møller Fonden lægger vægt på deling af viden og erfaringer, og vi håber, at vi med denne publikation kan bidrage til nye og stærke samarbejder mellem folkeskoler og kulturinstitutioner i hele landet.

Hans Kristian Kristensen,
sekretariatsleder v. A.P. Møller Fonden

A.P. Møller Fonden har tidligere taget initiativ til at formidle erfaringerne fra de projekter, der er givet støtte til.

I 2018 udgav A.P. Møller Fonden i samarbejde med Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) publikationen *Professionelle læringsfællesskaber – tættere på undervisningen*. En praksisorienteret publikation, der bl.a. er baseret på erfaringer fra konkret udviklingsarbejde i 41 kommuner.

I 2020 udgav A.P. Møller Fonden *Brikker til en midtvejsstatus – 15 artikler om udviklingsarbejde i folkeskolen*, der giver et overblik over og konkrete indblik i det udviklingsarbejde, Folkeskoledonationen har muliggjort.

2

Skolers samarbejde med kulturinstitutioner

Samarbejdet mellem skoler og det omgivende samfund har altid fundet sted, om end i forskelligt omfang. I dag er skoler og kommuner forpligtet på at opsøge og indgå i relevante samarbejder med fx kulturinstitutioner, idrætsforeninger eller det private erhvervsliv.

Samarbejdet skal tage udgangspunkt i folkeskolens formål og fagenes mål, samtidig med at eleverne stifter bekendtskab med lokalområdet og foreningslivet. Dermed kan samarbejdet mellem skoler og bl.a. kulturinstitutioner styrke den lokale sammenhængskraft og understøtte elevernes læring og trivsel gennem variation i skoledagen og differentiering af undervisningen, så den imødekommer og udfordrer den enkelte elevs faglige niveau.

Undervisningsforløbene, som udvikles og gennemføres i samarbejde med eksterne miljøer, skal være fagligt relevante og gennemføres som en integreret del af den almene undervisning.

https://www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/den-aabne-skole

Introduktion:

Når samarbejde åbner fagene for elever

I et godt samarbejde mellem skoler og kulturinstitutioner pustes der liv i det, eleverne lærer. Undervisningen får et skud med autenticitet, sanseindtryk og variation og indfanger på den måde eleverne – også dem, der ellers kan have svært ved at finde deltagelsesmuligheder i undervisningen. Men det gode samarbejde kommer ikke af sig selv. Det kræver dedikation fra både skole og kulturinstitution, en stærk rammesætning og opbakning fra ledelse og forvaltning.

Dette hæfte sætter fokus på, hvordan folkeskoler og kulturinstitutioner kan bruge hinandens kompetencer til at samarbejde om at udvikle undervisningen – til gavn for elever, lærere og kulturlivets professionelle.

Inspiration til skoler og kulturinstitutioner

I dette hæfte dykker vi ned i de muligheder, der opstår i samarbejdet mellem skoler og kulturinstitutioner. Kulturlivet har mange ansigter. Det er fx billed-, lyd- og scenekunst, museernes verden og historiske arkiver, der kortlægger livet, som det var før os. Det giver mulighed for mange unikke undervisningssituationer. Kulturinstitutionerne har viden og kompetencer, som ofte matcher ét eller flere af skolens fag. Fx kan et kunstmuseums udstillinger af hyperrealistiske skulpturer matche fag som billedkunst og dansk, mens et museum eller arkiv kan trække tråde til fag som historie og samfundsfag igennem deres samlinger om familieforhold i slutningen af 1800-tallet.

Ud over koblingen til fagene og deres mål, har et undervisningsforløb udviklet i samarbejde med kulturinstitutioner ofte også et dannelsesperspektiv. Kulturinstitutionernes samlinger, udstillinger og forestillinger kan flytte perspektiver i tid og sted og udfordre og udvide elevernes forståelser af verden.

Tre samarbejder mellem skoler og kulturinstitutioner

I hæftet præsenterer vi tre artikler om samarbejdet mellem skoler og kulturinstitutioner. Artiklerne bygger på tre projekter, hvor kompetenceudvikling og samarbejde mellem skoler og kulturinstitutioner har resulteret i autentisk og levende undervisning, som har åbnet fagene op for eleverne. De tre projekter har meget til fælles og har på hver sin måde erfaringer med, hvordan man understøtter og får et samarbejde mellem to forskellige verdener og fagligheder til at fungere. Tilsammen illustrerer de en række væsentlige muligheder og problemstillinger forbundet med samarbejde mellem skoler og kulturinstitutioner.

Et fællestræk i de tre projekter er, at der fra start har været en stærk rammesætning af samarbejdet.

Hvert projekt har udviklet sin egen model for, hvordan samarbejdet om undervisningen drives i velfungerende samarbejdsprocesser.

I hæftet skal du læse om vigtigheden af en stærk rammesætning af samarbejdet. Hvert projekt har udviklet sin egen model for, hvordan samarbejdet om undervisningen drives i velfungerende samarbejdsprocesser. I disse processer har de taget højde for, at kulturinstitutioner og skoler bidrager til både udformningen og gennemførelsen af fagligt relevante forløb.

Du skal også læse om, hvordan de tre projekter har forankret samarbejdet mellem skoler og kulturinstitutioner i alle led af kommunens skolevæsen og på kulturinstitutionerne. Dvs. at den ledelsesmæssige rolle er tænkt ind fra start i udformningen af hvert projekt, og at ledere og medarbejder på skoler, i kulturinstitutionerne og i forvaltningerne er tiltænkt roller i samarbejdet. Ledelserne og forvaltningernes opbakning har været afgørende for et godt samarbejde mellem kulturinstitutionerne og skolerne.

Endelig skal du læse om muligheden for at integrere kompetenceudvikling af lærerne som et element i samarbejdet og undervisningen af eleverne. I alle tre projekter har der været fokus på at styrke lærernes kompetencer. Skolernes medarbejdere har modtaget kompetenceudvikling og efteruddannelsesforløb i samarbejdet med kulturinstitutionerne – enten som en integreret del af samarbejdet om undervisningen eller i form af selvstændige indsatser.

Projekterne har som sagt meget til fælles. Men i hver artikel er der sat fokus på tre centrale pointer, der ikke nødvendigvis er udtømmende for alle de erfaringer, hvert projekt har givet.

Sådan har vi gjort

Hæftet bygger på erfaringer fra tre projekter, som hver har haft fokus på samarbejder mellem folkeskoler og kulturinstitutioner. De tre projekter er udvalgt og støttet af A.P. Møller Fonden.

EVA har indsamlet kvalitative data om erfaringerne fra samarbejdet mellem folkeskoler og kulturinstitutioner med udgangspunkt i de tre projekter. Det er sket ved, at EVA for hvert projekt har udført interviews med to repræsentanter fra kulturinstitutionerne, ét interview med en lærer og ét interview med en skoleleder/forvaltningsrepræsentant. Fortællingerne fra de tre projekter er præsenteret i hæftet.

I nogle tilfælde er det særligt stemmer fra kulturinstitutionerne, der fylder, da kulturinstitutionerne har stået for projektudvikling og -ledelse og dermed fungeret som primus motor for projekterne. Derudover har EVA interviewet to forskere med særlig viden om, hvilke didaktiske potentialer der findes i den åbne skole. Alle interviews er gennemført i juni og juli 2020.

På de sidste sider byder hæftet på et refleksionsværktøj med opmærksomhedspunkter og spørgsmål, som er væsentlige, når man skal udvikle samarbejdsforløb mellem skoler og kulturinstitutioner.

Det siger eksperter

I arbejdet med hæftet er der gennemført interview med to eksperter i didaktik og skolers samarbejde med det omgivende samfund om, hvad der særligt kendetegner det didaktiske arbejde, når skoler lader andre aktører, herunder kulturinstitutioner, tage del i undervisningen.

Eksperterne er:

- **Simon Skov Fougt**: ph.d. og lektor i literacy research ved Nationalt Center For Skoleforskning (INCS) på Aarhus Universitet (DPU). Simon har tidligere arbejdet 12 år som folkeskolelærer og har skrevet ph.d. om lærerkompetenceudvikling og scenariedidaktik.
- **Leon Dalgas Jensen**: ph.d., lektor og uddannelsesforsker på Københavns Professionshøjskole. Leon er oprindeligt uddannet cand.mag. i historie og samfundsfag og har stor viden om fagdidaktik inden for fagene. Leon har desuden evalueret og lavet følgeforskning på åben skoleprojekterne *Unge stemmer* og *Læs, leg og lær* med historien på Arbejdermuseet.

I de tre artikler i hæftet kan du læse refleksioner og perspektiver fra Leon Dalgas Jensen og Simon Skov Fougt om potentialet i skolers samarbejde med kulturinstitutioner.

De tre projekter er:

1. Aarhus Teater:
Ej blot til lyst – teater som didaktisk værktøj i folkeskolens danskundervisning.

I artiklen kan du læse om:

- Hvordan kompetenceudvikling af lærere kan gennemføres som en integreret del af selve undervisningen sammen med eleverne. I *Ej blot til lyst* er lærerne på skolebænken – og på scenen – sammen med eleverne.
- Hvordan teaterpædagogikken sammen med en inkluderende, anerkendende tilgang i undervisningen kan styrke læringsmiljøet og få eleverne til at blomstre.
- Hvordan fokus på vedvarende forankring styrker praksis. Gennem flere strategier arbejder Aarhus Teater på at sikre forankringen af de kompetencer, lærerne opnår på kurset.

2. ARKEN Museum for Moderne Kunst:
Laboratorium for Kreativ Læring – den åbne skole i praksis

I artiklen kan du læse om:

- Hvordan opsøgende netværksarbejde og projektledelse sikrer, at ledere og medarbejdere er godt klædt på og ved, hvad der forventes af deres deltagelse. I projektet er der fokus på de mange led i processerne, der er afgørende for et godt resultat.
- Hvordan organiseringen af samarbejdet med fokus på alle aktørers behov sikrer fremdrift og giver plads til, at både kulturinstitutioner og skoler bidrager til indholdet i forløbene.
- Hvordan skoler og kulturinstitutioner udover at have meget til fælles også har meget at lære af hinanden. Kulturinstitutioner kan tilbyde et andet blik på læring og inspirere til kreative metoder i undervisningen.

3. Kolding Stadsarkiv:
Arkivet i den åbne skole – et nyt autentisk eksternt læringsmiljø

I artiklen kan du læse om:

- Hvordan tydelig rammesætning af projektet kan sikre ligeværdighed i samarbejdet og danne afsæt for, at både læreres og kulturinstitutioners kompetencer bringes i spil.
- Hvordan samarbejdet mellem forskellige fagligheder åbner op for gensidig kompetenceudvikling, der kan skabe grundlag for mere langsigtet forankring af viden.
- Hvordan tværfaglige og kreative forløb kan åbne fagene for en bredt sammensat elevgruppe. Tværfaglige forløb med de praktisk-musiske fag kan bl.a. være en styrke for elever, der har svært ved at finde deltagelsesmuligheder i læsetunge fag.

Det siger eksperterne

Ifølge eksperterne er det vigtigt at reflektere over, hvorfor vi gør, som vi gør i skolen. At samarbejde med og rette blikket ud mod omverdenen og det omgivende samfund er en meget konkret og praktisk måde at tale med eleverne om, hvorfor vi fx skal lære at regne og stave, og hvad vi kan bruge vores viden til. Det fremhæver både Simon Skov Fougt og Leon Dalgas Jensen, som begge peger på potentialer i den åbne skole, som kan fremme elevers læring og motivation. Den åbne skole giver mulighed for at etablere en læringssituation, som skaber nogle rammer og nogle scenarier, hvor eleverne anvender det, de lærer, i en kontekst og med et formål.

"Man lærer simpelthen bedre, når man forstår, hvorfor man skal lære det. Det er udgangspunktet. Og det er der massivt belæg for i det meste læringsteori. Samtidig lærer man bedre, når man anvender det, man skal lære."

SIMON SKOV FOUGT

3

Aarhus Teater:

Danskdidaktik med leg, krop og stemme

Hvad er Ej blot til lyst?

Hvem: Aarhus Teater har samarbejdet med seks folkeskoler i Aarhus og Odder. I alt har omkring 90 lærere og næsten 2.000 elever deltaget i initiativet.

Hvad: Kernen i initiativet er at styrke lærernes arbejde med krop og drama i danskfaget og give lærerne et kompetenceløft i netop det. Målet er at styrke elevernes indlevelse i litterære tekster.

Hvordan: Lærerne har været 'i lære' og deltaget i to omfattende heldags-workshops med teaterets teaterpædagoger. Både lærere og elever har været til workshops på teateret, og lærerne har været observatører i deres egen klasse, mens teaterpædagogen har undervist eleverne. Lærere og elever har også fået rundvisning og set forestillinger på teateret.

Hvornår: Initiativet blev gennemført med støtte fra A.P. Møller Fonden fra 2015-2018.

Eleverne i 4.b på Kragelundskolen har læst *Ronja Røverdatter*, den svenske roman af Astrid Lindgren, og arbejder med figurerne. Dansklærer Christina beder eleverne om at gå ligesom Ronja Røverdatter: "Hvordan ser det ud? Hvordan går hun?" Eleverne går rundt mellem hinanden og lader som om, de er Ronja Røverdatter, akkurat som Christina og hendes kolleger fra mellemtrinnet blev bedt om at gøre det af teaterpædagogen Trine, da de besøgte Aarhus Teater i sidste måned.

Trine har også været på besøg på skolen for at vise lærerne, hvordan de kan arbejde med krop og drama i deres danskundervisning. Christina har observeret, hvad Trine gjorde med eleverne, og hvordan hun brugte sin krop og stemme undervejs. Hun beder en elev, som er særlig tydelig i sit kropssprog, om at gå videre rundt som Ronja, mens de andre elever skal beskrive, hvad de ser: "Hvad gør Stine med sin krop for at vise, at hun er Ronja Røverdatter?" En elev svarer: "Hun går og svinger med armene." "Ja! Godt set!" siger Christina, inspireret af teaterpædagogernes hyppige feedback og anerkendelse, som fik både voksne og børn til at blomstre. Christina spørger eleverne, hvad det får dem til at tænke på, at Ronja går og svinger med armene. Molly svarer: "At hun er frisk." "Ja, præcis, vi kan se på den måde Ronja går og svinger med armene på, at hun er frisk," siger Christina, og fortsætter med at facilitere den tredimensionelle fortolkning af Ronjas kropssprog. Alle eleverne er engagerede og aktive, og mange viser nye sider af sig selv.

Praksisnær kompetenceudvikling i undervisningen

Når Aarhus Teater gennemfører efteruddannelsesforløbet *Ej blot til lyst* med dansklærere fra skoler i Aarhus og Odder Kommune, foregår det i lærernes undervisningstid sammen med deres elever. Undervisningen, der bedst kan beskrives som mesterlære, foregår både på teatret og ude på skolerne. På teatret undervises lærerne i æstetiske læreprocesser og prøver selv at udtrykke rum, figurer og forløb med krop og stemme i de øvelser, som de senere skal udføre med deres elever. Ude på skolerne ser lærerne senere teaterpædagogerne over skuldrene, når de arbejder med eleverne. Lærerne observerer, hvordan teaterpædagogerne rammesætter undervisningen for eleverne, og hvordan de bruger krop og stemme i undervisningen. Lærerne observerer samtidig eleverne og reflekterer over, hvad der sker både med de enkelte elever og eleverne imellem, når de undervises i at bruge deres krop og stemme til at udtrykke stemninger og karakterer.

Erfaringer fra projektet

Erfaringer fra projektet peger på, at:

- Kompetenceudvikling af lærere kan gennemføres som en integreret del af selve undervisningen sammen med eleverne. I *Ej blot til lyst* er lærerne på skolebænken – og på scenen – sammen med eleverne.
- Teaterpædagogikken sammen med en inkluderende, anerkendende tilgang i undervisningen kan styrke læringsmiljøet og få eleverne til at blomstre.
- Fokus på vedvarende forankring styrker et praksisløft. Med flere strategier, hvoraf nogle rækker ud over det étårige kursusforløb, søger Aarhus Teater at sikre forankringen af de kompetencer, lærerne opnår i løbet af projektet.

Med tilrettelæggelsen af *Ej blot til lyst* som et mesterlæreforløb for lærere, der integrerer kompetenceudvikling med undervisningen af eleverne, minimeres behovet for vikardækning. Samtidig får lærerne deres nye kompetencer i kroppen fra dag ét. Som teaterpædagogernes elever prøver lærerne selv, hvad det vil sige at blive undervist i dansk ved hjælp af krop og drama. Og når teaterpædagogerne underviser eleverne på skolen, ser lærerne som observerende mesterlærlinge, hvordan det, de har lært, konkret kan bruges i deres egen undervisningspraksis.

Christina B. Ingstrup er dansklærer på Kragelundsskolen i Aarhus, og hun har oplevet forløbets gennemarbejdede indhold og struktur som en stor fordel. Hun peger på, at kurset rammer lige ind i danskfagets kerneområder: læsning, fremstilling, fortolkning og kommunikation. Og hun er begejstret for teaterpædagogikkens potentialer:

"Jeg har altid syntes, at når man kom med en fantastisk roman og serverede den for børnene, så var det alligevel altid lidt lunkent for dem. Jeg tror, det er fordi, de aldrig helt har forstået nuancerne i teksten. Hvis man bare sidder og snakker, bliver det lidt abstrakt. Så det med, at det på en måde er blevet mere konkret for dem: 'Hvis faderen siger sådan og sådan, hvad mener han så faktisk?' Det har vi kunnet spille en scene af bagefter. Man forstår det bare bedre."

CHRISTINA B. INGSTRUP, LÆRER

For Christina er det desuden en stor fordel, at forløbets indhold er meget tæt på hendes daglige praksis. De øvelser, hun har arbejdet med i forløbet, kan hun bruge direkte i sin danskundervisning.

Fællesskabende didaktik

Teaterpædagogikken i *Ej blot til lyst* er kendetegnet ved at være fællesskabende, anerkendende og inkluderende. Ved selv at gå forrest med mærkelige grimasser og uskønne positurer, viser teaterpædagogerne, at her kan man trygt afprøve sine egne grænser. Samtidig kræves der intet særligt dramatisk talent for at være med: "Alle kan spille en pejs og sige en replik og så videre," siger teaterpædagog Trine Anja Petersen fra Aarhus Teater. Hun tilføjer, at eleverne typisk synes, det er rigtig sjovt at være med, og at de bliver meget overraskede, når de får fortalt, at det er danskundervisning, de har: "Det tror de ikke helt på. De synes bare, det er en leg."

Dansklærer Christina B. Ingstrup fortæller om sin egen oplevelse af det trygge læringsrum, teaterpædagogerne skaber:

"De byggede en stemning op om, at vi var sammen om det. Det var en opgave, vi skulle løfte i flok. De sagde også, at hvis man ikke kunne finde på noget, så kunne man gøre lige som sidemakkeren, og at intet var forkert. Man måtte også gerne træde tilbage. Men det var der ikke mange, der gjorde. Når andre tør, tør man også godt, også fordi man på en måde ikke kunne fejle."

CHRISTINA B. INGSTRUP, LÆRER

Når teaterpædagogerne underviser i krop og drama, giver de løbende feedback og en masse ros og anerkendelse til eleverne. Christina har oplevet en øget social trivsel i sin klasse i den periode, hvor de deltog i *Ej blot til lyst*. Hun er sikker på, at den følelse af tryghed, fællesskab og anerkendelse, som teaterpædagogerne formår at skabe i klassen, er afgørende. Hun oplever, at eleverne suger anerkendelsen til sig, og at de efter forløbet er blevet bedre til at anerkende hinanden og give hinanden løbende feedback.

Som observerende mesterlærling i sin egen klasse har Christina haft lejlighed til at reflektere over sin undervisning og sine elever, fordi hun har set det hele fra helt nye vinkler. Hun har set, hvordan elever, som normalt har det svært fagligt, pludselig blomstrer op, når de legitimt kan bruge deres krop til at vise, hvad de har læst i en tekst. Med skoleleder Mette Birk Munthes ord er disse succes-

oplevelser blevet muliggjort af, at man ikke skal skrive så meget i forløbet: "Du kan lave litteraturanalyse med kroppen i stedet for."

Også de elever, som er fagligt dygtige, men mindre stærke socialt, kan få lov at vise nye sider af sig selv gennem undervisningen i krop og drama. Eleverne får øje på hinanden på nye måder:

"Der blev sagt ting som: 'Guud, Anna! Det troede jeg aldrig, du turde!' Og man kunne bare se, at Anna blev ti meter højere. Hun siger ikke så meget. Hun er knalddygtig, men hun siger ikke meget. Så at de faktisk kommenterede på hinanden, betyder helt vildt meget."

CHRISTINA B. INGSTRUP, LÆRER

Det siger eksperterne

Ifølge eksperterne handler den åbne skole bl.a. om at puste liv i det, eleverne lærer. Man lærer ofte mere, når man bruger sine sanser. De indtryk, vi får ved at sanse verden, ved at se, høre og føle noget, giver verden form og farve, og det samme sker i arbejdet med læring. Materialitet og sanselighed giver en genstand form og farve og får den til at træde frem for vores blik. Det er med til at gøre det lettere at studere og lære noget om genstanden.

"Det at lege og gøre undervisningen sanselig giver noget andet end at læse om et emne i en bog. Det giver en anden indlevelsesmulighed. Og når indlevelsen er der, kommer der ofte også en læring og en forståelse ud af det."

LEON DALGAS JENSEN

Hvad er teaterpædagogik?

Teaterpædagogik på Aarhus Teater er undervisning, hvor drama og teater bruges som didaktisk værktøj, og hvor læring foregår "fra krop til krop". Med udgangspunkt i en tekst arbejdes der med at forme, beskrive og aflæse kropslige udtryk.

Det trygge rum, den løbende feedback, anerkendelsen og de mange grin betyder ikke, at det primært er i forhold til trivselsarbejdet, teaterpædagogikken i *Ej blot til lyst* kan noget. Christina B. Ingstrup er overrasket over, i hvilken grad hendes elever har taget ejerskab over det, de har lært på Aarhus Teater. Hun er ikke i tvivl om, at det har styrket hendes elevers arbejde med *Ronja Røverdatter* og andre tekster.

Fra kompetenceløft til vedvarende forankring

For Aarhus Teater er det en del af målsætningen med *Ej blot til lyst*, at undervisningen i krop og drama forankres på skolerne, så kompetenceløftet bliver til et egentligt praksisløft. Teateret arbejder på at sikre forankringen ved bl.a. at stille klare krav til skolerne – både på lederniveau og lærerniveau. Når skolerne træder ind i samarbejdet, forpligter skolelederne sig på retningslinjerne for lærernes deltagelse i projektet. De kan ikke bare "nøjes" med at sende lærerne afsted og betale for forløbet, for det er et krav, at de sikrer vikartimer og tid til, at lærerne kan arbejde med *Ej blot til lyst* ind imellem projektperioderne. Også lærerne forpligter sig til at følge de faser og aktiviteter, som Aarhus Teater skitserer forud for opstarten af projektet.

"Det er vigtigt, at de forpligter sig. Vi har alle sammen oplevet, at når vi har været på kursus og kommer hjem optændt af ny viden, så bliver vi ramt af hverdagens rutiner. Og så kan det blive svært at finde plads til de nye redskaber, man har fået."

MORTEN DAUGBJERG,
KOMMUNIKATIONSCHEF OG LEDER AF AARHUS TEATER LÆRING

Tydelige krav til skolerne er et element, der er blevet styrket i løbet af projektets levetid. Da Aarhus Teater startede forløbet, mødte de i højere grad op med hatten i hånden og spurgte skolerne, om og hvordan de ønskede at deltage, fortæller Morten Daugbjerg, som er leder af Aarhus Teater Læring. Gennem evalueringsmøder blev teateret dog hurtigt klar over, at skolerne faktisk imødekom tydelige krav fra teaterets side, som ville hjælpe dem med at styrke forankringen på skolerne. Kravene til skolerne blev derfor hurtigt en permanent del af projektet.

Strategier til forankring

En af målsætningerne med *Ej blot til lyst* er, at undervisningen forankres på skolerne, så skolerne også efter afslutningen af et konkret samarbejde har kompetencer til at arbejde videre med krop og drama som temaer. Derfor er der i projektet fokus på tiltag, der sikrer, at skolerne har forudsætninger for at holde fast i arbejdet med den teaterpædagogiske metode.

Forventningsafstemning og forpligtende samarbejde
Før Aarhus Teater indleder et forløb med en skole, afholder de et møde med skolens ledelse og et møde med faggruppen af dansklærere, som skal deltage i forløbet.

På mødet med skoleledelsen præsenteres projektet, og forventninger og forpligtelser afstemmes. Det er med til at sikre, at skoleledelsen er indforstået med, at der skal afsættes den fornødne tid til kursusdage, teammøder, mm. som projektet kræver.

På mødet med dansklærerne drøftes de gensidige forventninger, og det gøres klart, hvem der har hvilke forpligtelser i forløbet, og hvad det kræver af lærerne at deltage. Alle datoer for workshops, undervisningsseancer, teaterforestilling, mm. i løbet af året fastlægges og kommer i alles kalendere.

Deltagelse i fagteams
Aarhus Teater opfordrer kraftigt til, at lærerne ikke deltager i *Ej blot til lyst* alene, men i fagteams, så de kan bruge hinanden efterfølgende.

Plan for teamarbejde på skolerne under forløbet
I efteruddannelsesforløbets struktur er fastlagt en række refleksions- og teammøder på skolen, som lærerne selv skal holde i tiden mellem teatrets workshops. Det sker for at styrke lærernes mulighed for at få talt sammen om deres fælles oplevelser, og hvordan de kan bruge dem fremadrettet.

Facilitering af undervisningsplanlægning med inddragelse af nye kompetencer
Aarhus Teater forsøger at sikre, at lærerne får bragt deres nye kompetencer i faget *Krop og drama* i spil i deres undervisning – også det følgende år. Det gøres ved at give lærerne tid til at arbejde med deres årsplaner. Tanken er, at lærerne skal tage øvelserne fra teateret og implementere dem, fx i læsningen af en roman, de alligevel skulle arbejde med i undervisningen.

Årlig genopfriskning af teaterpædagogiske kompetencer
Hvert år inviterer Aarhus Teater de lærere, som tidligere har været med i forløbet, til en genopfriskningsworkshop for herved yderligere at sikre forankringen af de kompetencer, som lærerne har tilegnet sig under forløbet.

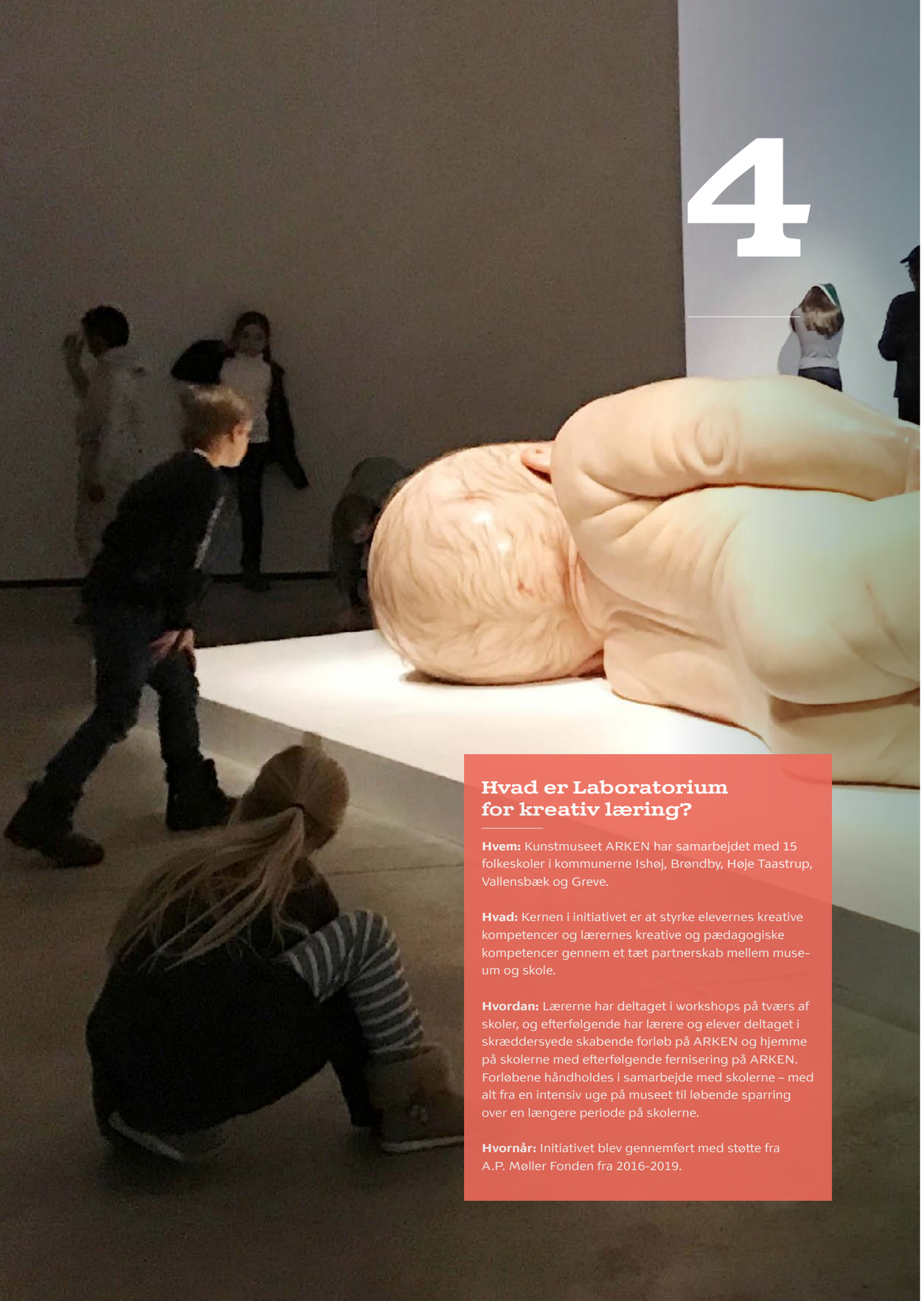

4

ARKEN Museum for Moderne Kunst:

Kreativ læring i kunstens laboratorium

Hvad er Laboratorium for kreativ læring?

Hvem: Kunstmuseet ARKEN har samarbejdet med 15 folkeskoler i kommunerne Ishøj, Brøndby, Høje Taastrup, Vallensbæk og Greve.

Hvad: Kernen i initiativet er at styrke elevernes kreative kompetencer og lærernes kreative og pædagogiske kompetencer gennem et tæt partnerskab mellem museum og skole.

Hvordan: Lærerne har deltaget i workshops på tværs af skoler, og efterfølgende har lærere og elever deltaget i skræddersyede skabende forløb på ARKEN og hjemme på skolerne med efterfølgende fernisering på ARKEN. Forløbene håndholdes i samarbejde med skolerne – med alt fra en intensiv uge på museet til løbende sparring over en længere periode på skolerne.

Hvornår: Initiativet blev gennemført med støtte fra A.P. Møller Fonden fra 2016-2019.

6.a på Holmagerskolen har besøg af to undervisere fra ARKEN Museum for Moderne Kunst. Sammen ser de på et billede af kunstneren Patricia Piccinini. Billedet forestiller en kvinde, men noget af billedet er dækket til. "Kan I gætte, hvad kvinden holder i sine arme?" spørger ARKENs undervisere ud i klassen. Eleverne skal selv forestille sig, hvad der gemmer sig bag det tildækkede område. "En abe!" siger en pige. "En kartoffel!" siger en dreng. "Hmmm... ja... gode bud," siger underviseren og fjerner tildækningen. En mystisk skabning kommer til syne på billedet. Figurerne ligner lidt monstre, en blanding af mennesker og dyr, men de har venlige øjne. Der er både noget velkendt og noget fremmed over dem. "Aaaad!" siger eleverne og griner.

Elevernes reaktioner fortæller, at de synes, det er mærkeligt, og det er lige netop dét, der er meningen. Men der er også smil og nysgerrige blikke blandt eleverne. Figurerne er mystiske og kan sætte gang i mange tanker og følelser. Samme oplevelse havde lærerne i klassen, da de så udstillingen første gang på ARKEN, da de forberedte forløbet sammen med ARKENs undervisere på en lærerworkshop. For eleverne er billedet en forsmag på udstillingen. Det er en forsigtig måde at åbne op for de lidt grænseoverskridende og mærkelige temaer, eleverne skal præsenteres for, når de senere skal udforske hele udstillingen på ARKEN.

I *Laboratorium for kreativ læring* skal eleverne selv være kreative. Inspireret af udstillingen laver de lerfigurer, som blander noget menneskeligt med noget, der er umenneskeligt. På den måde er der nu åbnet for et forløb, der handler om at sammenkoble elementer på nye, overraskende og mærkelige måder og forene det velkendte med det fremmede.

Netværksarbejde sikrer, at alle er ombord

I projektet *Laboratorium for kreativ læring* er det en vigtig prioritet, at der er løbende dialog mellem alle interessenter. Det sikrer, at hver forvaltningskonsulent, leder og lærer fra alle tilknyttede kommuner og skoler er med om bord og forstår, hvad samarbejdet og projektet kræver af dem. Erfaringen viser, at hver person er et led i en kæde. Hvis bare ét led brister, har det konsekvenser for alle andre, og det kan mærkes.

Erfaringer fra projektet

Erfaringer fra projektet peger på, at:

- Rammesætning og vedholdende ledelse af samarbejdet sikrer, at ledere og medarbejdere er godt klædt på og ved, hvad der forventes af deres deltagelse. I projektet er der fokus på de mange led i processerne, der er afgørende for et godt resultat.
- Museet organiserer samarbejdet med fokus på læreres behov og skolers milepæle. Det sikrer fremdrift og giver plads til, at både kulturinstitutioner og skoler bidrager til indholdet i forløbene.
- Skoler og kulturinstitutioner har meget til fælles, men også meget at lære af hinanden. Kulturinstitutioner kan tilbyde et andet blik på læring. Museets undervisere kan udfordre skolernes logik og inspirere til kreative metoder i undervisningen.

Helt konkret har ARKENs undervisningsafdeling en medarbejder med en særlig outreach-funktion, og denne medarbejder har til opgave at udføre netværksarbejde og være i dialog med samarbejdspartnere på både forvaltnings- og skolelederniveau. I samarbejde med Jane Bendix, som er undervisnings- og udviklingsansvarlig i afdelingen, holdes der styr på kontakten til skolerne, og der holdes møder med alle deltagende skoleledere. Hvis én skoleleder ophører i sin stilling, bliver der taget kontakt og holdt et møde med den nye leder.

Ifølge Jane Bendix kræver et velfungerende partnerskab bl.a., at skolelederne er med om bord, kender og forstår projektet samt prioriterer skolens deltagelse. Erfaringerne viser, at ledelsens opbakning er afgørende for et godt flow og i sidste ende et godt resultat af forløbet.

Af samme grund har en række af forvaltningerne i samarbejdskommunerne prioriteret, at en medarbejder agerer kontaktled til de deltagende skoler. I Vallensbæk Kommune er det fx kommunens musik- og kulturfagskonsulent, der har fungeret som kontaktled til forskellige interessenter og har holdt øje med, om der var nye ledere eller lærere, der havde brug for mere information:

"Jeg har hele tiden haft tråden til ARKEN og dialogen med skolelederne. Det vil sige, at jeg hele tiden har fulgt op på, om der er nye skoleledere et sted, for så skal vi lave relationsarbejdet igen. [Vi skal] hele tiden være opmærksomme på, om et led i kæden bryder, om der er nye lærere et sted, og om de har fået info nok."

JULIE SMED, MUSIK- OG KULTURFAGSKONSULENT, VALLENSBÆK KOMMUNE

ARKEN leder projektet og fokuserer på skolernes behov

I *Laboratorium for kreativ læring* foregår udviklingen af undervisningsforløbene i en proces, som ledes af ARKEN. I processen prioriteres god tid og en klar struktur for udviklingsarbejdet. Bl.a. tager processen afsæt i skolernes årshjul, og der tages højde for, hvordan forløbene kan kobles til lærernes øvrige undervisning. Et vigtigt element er nemlig, at der holdes et indledende årsmøde inden sommerferien, så forløbene kan planlægges og integreres i skolernes årsplaner.

Hvad er kunstpædagogik?

Kunstpædagogik er undervisning og læring, som gør, at eleverne kommer i kontakt med og udvikler forståelse for kunsten. I *Laboratorium for kreativ læring* sker dette i en undersøgende, nysgerrig og anerkendende pædagogisk tilgang til læring i kunstens rum. Her har det været et mål at gøre kunsten levende for eleverne ved at skabe koblinger til den verden, de kender. Det gøres bl.a. ved at stille spørgsmål, som bringer elevernes egne oplevelser og begreber i spil.

"Vi har været meget optagede af, hvordan kunsten og kreativiteten kan være med til at styrke elevers læring ved at give alle elever deltagelsesmuligheder. [Fx ved] at bruge sig selv og trække elevernes livsverden med ind i skolen. Det egner kunsten sig rigtig godt til, tænker jeg. At lære noget nyt ved at gå i skole, ved at komme ud at gå i skole på museet på en anden måde."

JANE BENDIX, UNDERVISNINGS- OG UDVIKLINGSANSVARLIG PÅ ARKEN MUSEUM FOR MODERNE KUNST

Det siger eksperterne

Ifølge eksperterne er det vigtigt at investere i at skabe optimale rammer for et godt samarbejde. Bl.a. er det vigtigt at have for øje, at både skole og kulturinstitution forstår hinandens virkeligheder, så begge parter får noget ud af samarbejdet.

"Det kræver tid og tillid at tale sig ind på hinanden. Dialogen og samarbejdskonsultationerne tager tid at opbygge, lige så vel som det tager tid at opbygge faglighed."

SIMON SKOV FOUGT

Det siger eksperterne

Ifølge eksperterne er det vigtigt at forholde sig undersøgende i det fælles møde. Det vil bl.a. sige, at det er vigtigt at tænke over og sætte ord på, hvad skolen såvel som samarbejdspartneren kan få ud af samarbejdet og det fælles forløb.

"Når et museum vælger at sætte en udstilling op, så gør de det ud fra nogle logikker, som er museumsfaglige. De logikker er ikke nødvendigvis skolefaglige. I skolen er man nødt til at arbejde på at forstå de logikker, lige så vel som at museet skal prøve at forstå de logikker, som skolen arbejder efter."

SIMON SKOV FOUGT

ARKENs kunstformidlere har i høj grad haft førertrøjen på i forløbet både ved at projektlede samarbejdet med skolen, men også ved at være drivkraft i udviklingen af forløbene. Her tager museets undervisere rollen som den proaktive part, mens lærerne bidrager med sparring og ønsker til, hvad der er brug for at udvikle og gøre anderledes. Ifølge Jane Bendix skyldes det en erkendelse, som voksede frem i løbet af projektet. "I starten tænkte vi, at det kunne være et helt lige samarbejde. Så gik det op for os, at det kunne det ikke. Alt andet lige har vi mere tid til at udvikle undervisningen, end lærerne i skolen har," fortæller Jane Bendix. Museet havde mere tid og var mere fleksible – hvorimod forberedelsestiden på skolerne ofte er begrænset og fastlåst i et skema. I stedet blev workshoppen og udviklingsmødet brugt til at inspirere hinanden med forskellige didaktiske greb og til at planlægge det forløb, som museets underviser til sidst kunne fintune. Med andre ord blev museets underviser "kaptajn og førstestyrmand" med læreren som "andenstyrmand".

Ifølge lærer Lise Lundberg, som har deltaget i flere K-LABs (undervisningsforløb i *Laboratorium for kreativ læring*), har den måde at samarbejde om forløbene på fungeret godt, særligt fordi der er blevet lyttet til lærernes behov, og fordi det har givet plads til, at laboratorieforløbene har kastet nyt lys på og vist nye greb i undervisningen. Et ønske fra lærerne har bl.a. været, at man skulle finde på måder at engagere eleverne i et billedanalytisk arbejde på legende og kropsligt forankrede måder.

"Jeg synes, ARKENs undervisere har været meget proaktive med at komme med forslag. Det var dem, der gjorde det klart for ungerne, hvor vi skulle hen med det her, og hvad målet med det var. Men det var også ud fra et samarbejde, at vi fik sat nogle mål for, hvad vi gerne ville opnå. Jeg synes, de er gode til at vise os nogle andre tilgange i undervisningen, hvor eleverne bliver fysisk aktive og bliver mindre opmærksomme på, at de er i gang med en fortolkning."

LISE LUNDBERG, LÆRER

Lærerne tager de nye greb fra samarbejdet med ARKEN med tilbage til deres undervisning på skolerne. Lise Lundberg fortæller, hvordan samarbejdet har givet hende en pallette af tilgange, hun kan hive fat i, når hun fx underviser i dansk:

"I 9. klasse skal vi i gang med det moderne gennembrud, og i min 8. klasse skal vi arbejde med billedsiden af romantikken, og i begge klasser vil jeg hive fat i den læring, jeg har fået med fra forløbene på ARKEN. Jeg har fået forskellige tilgange til, hvordan jeg kan åbne et kunstværk for børn. Jeg ved, hvordan jeg, ved at bruge billeder og rekvisitter, kan få dem til at blive opmærksomme og reflektere over, hvad et billede eller en skulptur kan forestille. Og det er vigtigt, for eleverne kan let gå død i undervisningen, hvis det for eksempel kun er danskanalyseskemaer, vi arbejder efter."

LISE LUNDBERG, LÆRER

Den didaktiske inspiration er kærkommen, forklarer Lise Lundberg. Der er behov for variation i undervisningsmetoderne, og ARKEN tilbyder nye greb, der bygger på kunstpædagogikken, som lærerne ikke tidligere er stødt på.

"I starten tænkte vi, at vi skulle være synkrone med læreren og nå til enighed med læreren om, hvad målene er. Nu har vi lært, at vi på nogle punkter skal være det samme, men på andre punkter skal vi også være forskellige fra skolen. Vi har lært meget om at stå ved vores forskellighed. Det er den, vi skal have bragt i spil sammen med det, lærerne kan."

JANE BENDIX, UNDERVISNINGS- OG UDVIKLINGSANSVARLIG PÅ ARKEN

Det siger eksperterne

Ifølge eksperterne er det vigtigt, at skolen inviterer virksomheden eller kulturinstitutionen ind i de problemstillinger og de spørgsmål, der er på spil for eleverne.

"Det handler om at være aktivt undersøgende og invitere samarbejdspartneren ind i elevernes problemstillinger. For eksempel kan man sige: 'Vi har nogle spørgsmål, vi gerne vil have afklaret' eller 'kan du hjælpe os med at forstå den her problematik?'. Det er også vigtigt at efterbearbejde det med eleverne: 'Hvad fik vi ud af det? Hvad har vi taget med os'? Den nysgerrige og undersøgende tilgang skal understøttes af god forberedelse og efterbearbejdning."

LEON DALGAS JENSEN

Kulturinstitutioner kan tilbyde et andet blik på læring

Partnerskabet i projektet kendetegnes ved, at ARKEN har haft vilje til både at styre slagets gang og tage teten i forbindelse med undervisningen. I den forstand har museet fungeret som et eksternt læringsrum – et slags laboratorium for skolerne. Partnerskabet betyder også, at museet kan udfordre skolerne ved at tilbyde et andet blik på læring.

I løbet af arbejdet med projektet er den erkendelse vokset frem hos ARKEN, at det er vigtigt som kulturinstitution at stå fast på at "være noget andet." Som kunstmuseum er det vigtigt også at udfordre skolernes undervisning og logik gennem en pædagogisk tilgang, der bygger på kunstens værdier.

Ifølge Jane Bendix har erkendelsen af de grundlæggende forskelle mellem kunstmuseer og skoler gjort det lettere at værdsætte hinandens forskelligartede kompetencer. Formålet er, at forløbet bliver et møde og en dialog mellem repræsentanter for to forskellige fagligheder, som udfordrer og lærer af hinanden.

Deltagerne i projektet oplever, at den kunstpædagogiske tilgang har den fordel, at de elever, der i dagligdagen har svært ved at deltage i undervisningen, bedre kan rummes i de undervisningsforløb, de gennemfører i samarbejdet med ARKEN. Ifølge Jane Bendix kan det tilskrives den åbne, nysgerrige og anerkendende tilgang og den langsomhed, der er indlejret i museets tilgang: "Netop fordi vi mødes flere gange, føler eleverne sig mere og mere hjemme på museet. Og de har forstået, at koden her er, at der ikke er noget, der er forkert. Der er rum til at deltage på mange måder. Vi hører tit fra lærerne, at dem, der ikke normalt finder deres måde at deltage på, kan deltage her. Det er meget vigtigt for os, at alle skal kunne koble sig på det, vi laver."

"Langsomheden", som Jane Bendixen nævner, refererer både til den kunstpædagogiske tilgang og til, at eleverne når at føle sig hjemme på ARKEN i løbet af forløbet, fordi de besøger kunstmuseet flere gange. Ifølge lærer Lise Lundberg er det ca. en tredjedel af hendes elever, der har været på ARKEN, før hun tager dem med derhen som en del af undervisningen. Mange af eleverne er ikke i forvejen vant til at være på kunstmuseer. De ved ikke altid, hvordan de skal begå sig, eller hvordan de skal forstå det, de oplever . Men efter et længere forløb på ARKEN er museet ikke længere fremmed for eleverne. De udvikler ofte en tilknytning til stedet og udvikler redskaber til at kunne deltage på museet.

Struktur for udvikling af læringsforløb

På baggrund af tre møder går ARKENs undervisnings- og uddannelsesansvarlige og kolleger i gang med at udvikle forløbet til den enkelte klasse med løbende kontakt til og sparring med lærerne efter behov.

Årsmøde
Årsmødet afholdes inden skolernes sommerferie. Her inviteres lærere fra flere skoler ind på ARKEN. De præsenteres for museets planlagte udstillinger for det følgende år og kan bagefter vælge, hvilke udstillinger de ønsker at samarbejde med museet om. Lærerne kan på den baggrund integrere forløbene i deres årsplaner.

Lærerworkshop
Museet afholder en lærerworkshop med udgangspunkt i en konkret udstilling. Lærerne bliver præsenteret for udstillingen og mærker kunsten på egen krop. Samtidig introduceres de til pædagogiske og didaktiske greb, som ARKENs undervisningsafdeling har udviklet med afsæt i udstillingen. Dermed fungerer workshoppen som kompetenceudvikling for lærerne i kreative og æstetiske læreprocesser. På den måde giver workshoppen et styrket fælles afsæt for udviklingen af den enkelte klasses laboratorieforløb.

Udviklingsmøde
Museets undervisere og lærerteamet holder et udviklingsmøde om det specifikke læringsforløb. Der tales om, hvilke læringsmål der skal medtænkes, og hvilke behov der skal tages hensyn til i den konkrete elevgruppe.

5

Hvad er Arkivet i den åbne skole?

Hvem: Kolding Stadsarkiv har igennem tre år samarbejdet med en lang række skoler i Kolding Kommune om at udvikle undervisningsforløb til folkeskolens elever i fagene historie, samfundsfag og billedkunst.

Hvad: Gennem forløbet med Kolding Stadsarkiv har lærerne fået styrket deres viden om, indsigt i og inddragelse af arkivets samlinger i deres daglige undervisning.

Hvordan: Lærerne har deltaget i en designdreven tværfaglig samskabelsesproces bestående af i alt tre workshops, hvor de bl.a. har fået en introduktion til arkivet, udviklet undervisningskoncepter sammen og bidraget til den fælles evaluerings- og opsamlingsworkshop. I forløbet har elever og lærere sammen testet de undervisningsforløb på arkivet, som lærerne har været medskabere af, og hvor arkivets samlinger er blevet anvendt i praksis. Alle klasser har arbejdet videre i klassen med deres forløb på arkivet.

Hvornår: Initiativet blev gennemført med støtte fra A.P. Møller Fonden fra 2017-2020.

Kolding Stadsarkiv:

Hvem er vi? På opdagelse i historien

5.b fra Brændkjærskolen er på besøg på Kolding Stadsarkiv. Besøget er en del af forløbet Hvem er jeg? – Aagaards portrætter, der sætter fokus på familie- og slægtsforhold i nutiden og i livet i slutningen af 1800-tallet. Eleverne er samlet foran en digital skærm, som viser gamle fotografier af familier og børn, der har samme alder som eleverne. Billederne er fra 1800-tallet, og mens eleverne kigger på billederne, bliver de originale, mere end 100 år gamle fotografier sendt rundt. Med de gamle fotografier i hænderne bliver det tydeligere, at billederne – og de mennesker, der er på dem – er fra en anden tid. Underviseren fra arkivet taler med eleverne om forskellen i, hvordan det var at leve dengang i forhold til i dag. Eleverne begynder at undersøge og analysere billederne som kilder, der kan fortælle noget. "Er der detaljer i deres tøj, som fortæller noget om, hvilke sociale lag personerne tilhørte?", "Fortæller det noget om, hvordan børnenes liv var?", "Hvilke forskelle og ligheder tror I, der er på børns liv i 1800-tallet sammenlignet med i dag?" spørger Kamma, der arbejder på arkivet, og skaber på den måde koblinger til børnenes egne liv.

Historieundervisningen får nyt liv i Kolding Stadsarkiv, hvor undervisningen gør brug af de originale kilder, som er bevaret og samlet. Underviserne fokuserer på at gøre historieundervisningen nærværende for eleverne. Det gør de bl.a. ved at tale om børnelivet i Kolding i 1800-tallet, så historien kommer i øjenhøjde. Efter at have studeret og analyseret de gamle kilder, skal eleverne være kreative. De skal skabe en collage, som beskriver dem selv og deres egen historie. De bruger tegning, skrift, udklip

Erfaringer fra projektet

Erfaringer fra projektet peger på, at:

- Tydelig rammesætning af projektet kan sikre ligeværdighed i samarbejdet og danne afsæt for, at både læreres og kulturinstitutionernes kompetencer bringes i spil.
- Samarbejdet mellem forskellige fagligheder åbner op for gensidig kompetenceudvikling, der kan skabe grundlag for mere langsigtet forankring af viden. Mødet mellem lærernes og arkivmedarbejdernes forskellige fagligheder giver mulighed for at lære nyt – det kan udnyttes i samarbejdet.
- Tværfaglige og kreative forløb kan åbne fagene for en bredt sammensat elevgruppe. Tværfaglige forløb med de praktisk-musiske fag kan bl.a. være en styrke for elever, der har svært ved at finde deltagelsesmuligheder i læsetunge fag.

og medbragte billeder af dem selv og deres familier til at beskrive, hvad de kommer fra, hvad der interesserer dem, og hvem de er.

Fælles udvikling af undervisningsforløb sikres gennem tydelige rammer

Når der udvikles undervisningsforløb i *Arkivet i den åbne skole*, sker det i et samarbejde mellem lærere og arkivmedarbejdere. Samarbejdet følger en fast samskabelsesmodel, der sikrer input fra både lærere og arkivmedarbejdere. Begge fagligheder spiller nemlig en afgørende rolle i udviklingen af undervisningsforløbene. Det understreger Lene Wul, der er stadsarkivar ved Kolding Stadsarkiv og projektleder på *Arkivet i den åbne skole*:

"Vi kommer med nogle forskellige fagligheder og kompetencer, og sammen kan vi løfte hinanden. Vi kunne aldrig have lavet de her forløb uden lærerne. De var aldrig blevet lige så gode."

LENE WUL, STADSARKIVAR VED KOLDING STADSARKIV

Kolding Stadsarkiv har ikke på forhånd udvalgt temaer for undervisningsforløbene, når de inviterer skolerne til at samarbejde. Der er frit valg på temahylderne, når undervisningsforløbene skal udvikles. Der skal nemlig være plads til lærernes indspark, da det er lærerne, der kender eleverne og behovet i undervisningen bedst. Dog sætter arkivets samlinger en begrænsning for, hvilke temaer undervisningsforløbene kan fokusere på.

Et åbent samarbejde må dog ikke forveksles med et samarbejde uden rammer. Indholdet er ukendt, men rammen er klar, fortæller Lene Wul: "Vi kører en meget systematisk proces med tre workshops og et testforløb." Der er flere fordele ved den faste model for samarbejdet, som arkivet arbejder med. Ud over at sikre inputs fra både lærere og arkivmedarbejdere har den faste model også betydning for skolernes vilje til at deltage i samarbejdet. Arkivet har tidligere erfaret, at skoler og lærere kan være tilbageholdende med hensyn til at indgå i samarbejder med eksterne miljøer, fordi samarbejdet ofte er tidskrævende. Med en fast model for samarbejdet kan Kolding Stadsarkiv nu fortælle skolerne præcis hvor mange timer, lærerne skal forvente af bruge på samarbejdet, og det tiltaler både skoleledere og lærere.

Gensidig kompetenceudvikling gennem samarbejdet

Der er gensidige kompetenceudviklingselementer i samarbejdet i *Arkivet i den åbne skole*. Mødet mellem lærernes og arkivmedarbejdernes forskellige fagligheder giver nemlig mulighed for, at begge parter lærer noget nyt, og det udnyttes i samarbejdet. Lærerne får et kompetenceløft gennem udviklingen af undervisningsforløbene, da de i samarbejdet med arkivmedarbejderne bliver mere bevidste om brugen af fagene. Ole Søndergaard, som er lærer på Brændkjærskolen i Kolding, fortæller, at lærerne får mulighed for at arbejde i dybden med elementer i fagene, de ikke tidligere har stiftet bekendtskab med:

"Normalt har man sin egen ramme, som hedder 'skolen og ens kolleger.' Men lige pludselig skal man samarbejde med nogle, der har en helt anden faglighed. På Kolding Stadsarkiv er de historikere, arkæologer og designuddannede. Det samarbejde giver helt klart et nyt rum og en helt anden måde at tænke undervisning på. Vi kan gå akademisk i dybden med nogle ting, som vi ellers ikke har adgang til, både på grund af vores baggrund, og også fordi de har en hulens masse arkivalier på arkivet, som man ikke umiddelbart har adgang til, når man er på skolen."

OLE SØNDERGAARD, LÆRER

Kolding Stadsarkivs samskabelsesmodel

Når der udvikles undervisningsforløb i Arkivet i den åbne skole er både arkivmedarbejdere og lærere med fra dag ét. Derudover foregår samarbejdet efter en fast samskabelsesmodel, som arkivet har udviklet. Modellen består af workshops med arkivmedarbejdere og lærere, udviklingselementer, som arkivmedarbejderne står for, samt afprøvning af undervisningsforløbene på arkivet og på skolerne.

Første workshopdag
Når lærerne og arkivmedarbejderne mødes på den første workshop, kender lærerne ofte ikke meget til Kolding Stadsarkiv og dets samlinger. Ligeledes kender arkivmedarbejderne ikke til de konkrete behov og udfordringer, lærerne står med i hverdagen. Derfor bruges denne første workshopdag på, at lærere og arkivmedarbejdere lærer hinanden at kende og skaber et fælles sprog. Arkivmedarbejderne viser rundt på arkivet, så lærerne får historiestøv på fingrene, og lærerne fortæller om elever, didaktik og fagmål. Ud fra lærernes fortællinger og arkivets samlinger, identificerer lærerne og arkivmedarbejderne sammen oplagte temaer til undervisningsforløbet.

Arkivmedarbejderne udvikler skitse
Mellem første og anden workshop udarbejder arkivets medarbejdere en skitse til et forløb på baggrund af temaet fra første workshop samt den viden, lærerne har leveret om didaktik og eleverne på et bestemt klassetrin.

Anden workshopdag
Ved den anden workshop videreudvikler lærerne på arkivmedarbejdernes skitse. Der er fokus på didaktik og tværfaglighed, og ofte afprøves forskellige billedkunstlige greb til at understøtte de historiske og samfundsfaglige pointer.

Undervisningsforløbet afprøves med eleverne
Efter anden workshopdag afprøver lærerne forløbet sammen med elever. Arkivmedarbejderne er med ude på skolerne for at observere, hvordan lærerne forankrer forløbet hjemme i klasserne.

Tredje workshopdag
Samskabelsesprocessen afsluttes med en tredje workshop, hvor lærere og arkivmedarbejdere sammen evaluerer undervisningsforløbene og samarbejdet.

Gennem samarbejdet bliver lærerne mere bevidste om brugen af historiefaget. Og den bevidsthed og viden tager de med sig tilbage til deres egen undervisning. Ole Søndergaard er begejstret for de potentialer i historieundervisningen, han har fået øje på gennem samarbejdet med Kolding Stadsarkiv: "Det giver mening i forhold til historieundervisningen, at man faktisk opholder sig rigtig meget ude i byrummet og erkender, at rigtig undervisning ikke kun er en computer, et digitalt læringsforløb eller en bog på bordet. I stedet fylder vi klasserummet ud og tilføjer en masse bevægelse i historieundervisningen ved at bruge byrummet som undervisningslokale. Eleverne får en rummelig forståelse for, hvad det er for en by, de er i. Der er bare nogle ting, man ikke kan få til at udfolde sig ved at kigge ned på en side i en bog." Lærerne går også fra samarbejdet med nye konkrete kompetencer inden for blandt andet praktisk kildekritik. Under samarbejdet med Kolding Stadsarkiv står lærerne pludselig med en ægte, fysisk politirapport fra en jødetransport under 2. verdenskrig i hænderne eller med et brev fra en dansk soldat, som er sendt til Tyskland for at kæmpe under 1. verdenskrig. Samme oplevelse kan lærerne give videre til deres elever. De får kildearbejde ind under huden, og det er en kompetence, de ellers ikke har med sig fra læreruddannelsen.

Læringen sker imidlertid ikke kun hos lærere og elever. Gennem en gentagende udvikling af undervisningsforløb i samarbejde med lærere sker der også et kompetenceløft blandt arkivets medarbejdere. De får nemlig didaktiske kompetencer, som de ikke har med sig fra deres uddannelser, forklarer Kamma Poulsen-Hansen, der er kulturarvsmedarbejder ved Kolding Stadsarkiv. Hun står for udviklingen af undervisningsforløb i samarbejde med skolerne:

Det siger eksperterne

Ifølge eksperterne er et af de didaktiske virkemidler i samarbejdet med eksterne læringsmiljøer, at der træder nye fagpersoner ind i undervisningen – personer, som har en anden viden, og som formidler deres viden på en anden måde end læreren. Fagpersonerne har måske en mere dyb viden sammenlignet med lærerens mere brede viden på området. Typisk møder eleverne en fagperson, der er optaget af sit fag. Og mødet med personer, der er eksperter på deres område, og som kan tilføre en kant og en skævhed i formidlingen, kan motivere eleverne:

"I samarbejdet møder lærerne en anden type professionelle, som er helt klar til at udfordre eleverne gennem sanser, med viden og ved at lade dem røre ved noget. Jeg tror, at lærere kan lære noget af de eksterne aktørers seriøse, autentiske og faglige tilgang til deres arbejde."

LEON DALGAS JENSEN

"Man kan sige, at vi har fået en didaktisk forståelse, som man ikke får, hvis man bare sidder på en kulturinstitution. Når man underviser i 1.g på gymnasiet, er det noget andet, end når man underviser en 3. klasse i folkeskolen. Man skal skifte den didaktiske værktøjskasse ud. Hvordan taler jeg om kilder med en 0. klasse, og hvordan taler jeg med en 8. klasse om 2. verdenskrig? Det er et indblik og en forståelse, der er guld værd for os."

KAMMA POULSEN-HANSEN, KULTURARVSMEDARBEJDER VED KOLDING STADSARKIV

Med tværfaglighed rammer man bredere i elevgruppen

Når arkivmedarbejderne udvikler undervisningsforløb med lærerne holder de sig ikke kun til historiefaget. Undervisningsforløbene indeholder ofte elementer fra både historie, samfundsfag og billedkunst. Der er mange muligheder i at tænke på tværs af de tre fag. "I morgen skal jeg fx ud at gå med en klasse, og der skal vi snakke om livsvilkårene for 100 år siden. Vi skal se et hus, hvor der i dag bor én familie, men for 100 år siden boede der tre familier. Med sådan et tema har vi både fat i historie og samfundsfag," fortæller Kamma Poulsen-Hansen. Historie og samfundsfag har et fælles fokus på samfundets udvikling. Fagene er brede og griber let ind i hinanden, og derfor ser arkivet gode muligheder i at lave tværfaglige forløb med elementer og mål fra begge fag. Med andre ord bliver der i undervisningsforløbene på Kolding Stadsarkiv løsnet op for nogle af de faggrænser, man kan se i folkeskolen.

Også elementer fra billedkunst anvendes i undervisningsforløbene. Billedkunsten anvendes som en nøgle til at fortælle historien og fanger interessen hos flere elever. På den måde rammer arkivet bredere i elevgruppen med de tværfaglige forløb. Når billedkunsten bruges til at arbejde med historien, får eleverne en ekstra kanal at tilegne sig viden igennem. Eleverne ser og hører ikke kun, de tilegner sig også den nye viden gennem fingrene. Den æstetiske og kreative proces er en anderledes og givende måde at arbejde med historien på, og det betyder også at elever, som normalt holder sig tilbage i læsetunge fag som historie, pludselig bidrager på lige fod med deres klassekammerater.

"Billedkunsten sætter begreber og sanser i spil i forhold til fag, der kan være svære og tunge. Så jeg synes, at det giver eleverne en mere legende tilgang til fagene, både historie, samfundsfag og billedkunst."

KAMMA POULSEN-HANSEN, KULTURARVSMEDARBEJDER VED KOLDING STADSARKIV

Eksempelvis bruger Kolding Stadsarkiv greb fra billedkunsten til at hjælpe eleverne med at forstå kildekritik. I et undervisningsforløb bliver eleverne på en gåtur igennem Kolding bedt om at tegne byens skyline fra to forskellige positioner. Ved at sammenligne tegningerne fra de to positioner, bliver det tydeligt, at de ikke er ens, selvom det er den samme skyline, eleverne har tegnet. Denne forståelse af forskellige udgangspunkter kan eleverne tage med sig i deres tilgang til historiske kilder.

Arkivet peger på flere fordele ved at gøre undervisningsforløbene tværfaglige. De mindre fag, som fx historie og samfundsfag, har ikke mange timer på skolerne, og det kan derfor være svært at finde tid og rum til at få kød på undervisningen fx gennem aktiviteter uden for skolen, der kan give undervisningen et skud autenticitet og fylde eleverne med sanseindtryk. Gennem tværfaglige forløb, som indeholder elementer og mål fra flere fag, øges mulighederne for, at lærerne kan finde timerne til at tage eleverne med ud i byen eller med ind på arkivet. Tværfaglige undervisningsforløb med kulturinstitutioner kan på den måde være med til at løfte de mindre fag, der ikke har mange timer eller tyngde ude på skolerne.

Det siger eksperterne

Ifølge eksperterne nærer man elevernes nysgerrighed på helt basale spørgsmål om omverdenen, når man placerer undervisningen i en konkret virkelighed, som kan være svære at formidle i traditionel undervisning. Det tilfører undervisningen noget andet, når eleverne fx på et museum skal lære om fortidige menneskers liv frem for at læse om det i en bog eller lytte til lærerens forklaringer i klassen.

"Kulturinstitutionerne kan i særlig grad understøtte historiedidaktikken og den sociologiske refleksivitet – altså at man reflekterer over, hvad det vil sige at være menneske i forskellige tider og steder. Både kunstmuseer og historiske museer kan flytte perspektiver og udfordre en forståelse af verden."

LEON DALGAS JENSEN

6

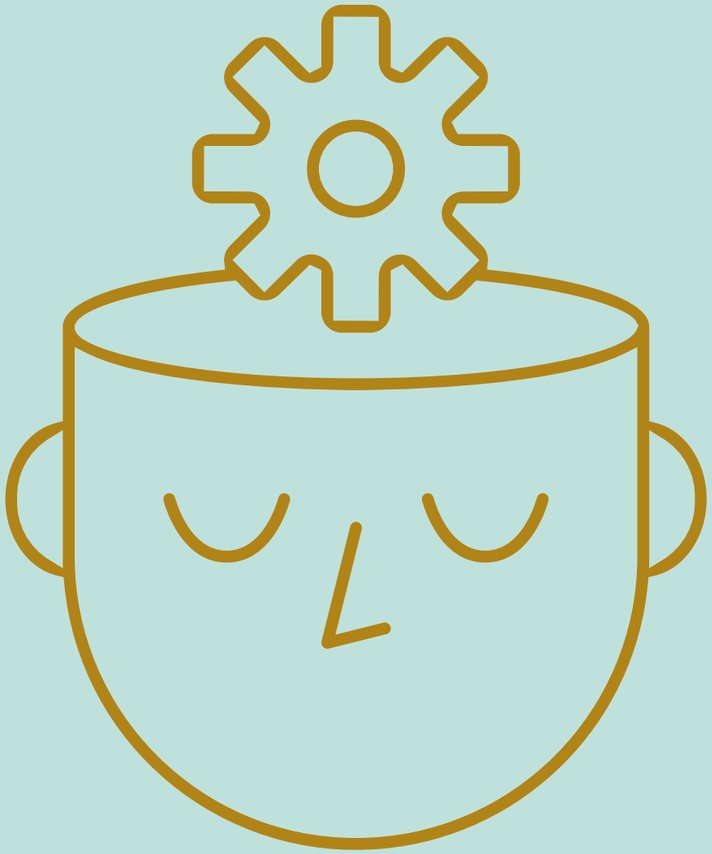

Refleksionsværktøj – kom godt i gang med samarbejdet

Et samarbejde mellem skoler og kulturinstitutioner kan styrke undervisning, det kan løfte elevers motivation – og det kan være et møde mellem to forskellige verdener, som kan udfordre og berige hinanden.

Der knytter sig imidlertid mange overvejelser til, hvordan et samarbejde skal struktureres og gennemføres.

Ud over at læse hæftets artikler om billedkunstens, scenekunstens og lokalarkivets potentialer i skolernes verden, anbefaler vi, at I holder et fælles opstartsmøde. I den forbindelse kan I bruge dette refleksionsværktøj til at afstemme forventninger, afklare jeres roller og lægge en plan for jeres fælles samarbejde.

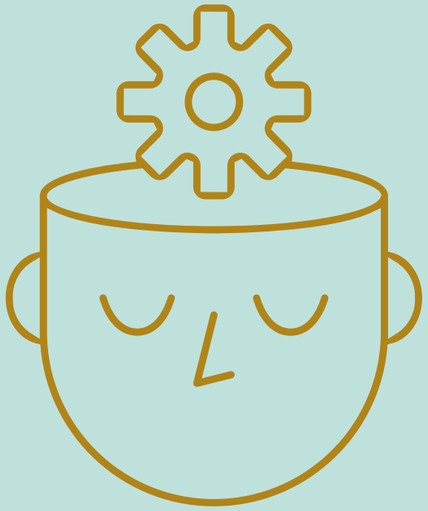

Refleksionsværktøj – kom godt i gang med samarbejdet

1. Formål

- **Eleverne:** Hvordan kan forløbet bidrage til elevernes læring og udvikling: Fagligt, pædagogisk, dannelsesmæssigt?
- **Lærerne:** Hvad kan det pædagogiske personale lære i samarbejdet? Fx få ny viden, didaktisk inspiration, blik for fagets relevans uden for skolen?
- **Kulturinstitutionerne:** Hvad kan kulturinstitutionen opnå gennem samarbejdet med skolerne:
  Fx udbredelse, viden, netværk?

2. Læringsmiljø

- **Motivation:** Hvordan kan forløbet bedst muligt motivere eleverne? Kan I arbejde med sanselige erfaringer, bevægelse eller kunst?
- **Inklusion:** Hvordan kan forløbet understøtte, at alle elever får et løft og får mest muligt ud af undervisningen?
- **Deltagelse:** Kan forløbet skabe anderledes deltagelsesmuligheder? Hvordan kan I hjælpe elever til at vove noget nyt og se nye sider af sig selv?
- **Tværfaglighed:** Har I blik for de tværfaglige koblinger mellem fag, der kan berige elevernes læring i forløbet? Kan de praktisk-musiske fag fx tilbyde nye indgange til de læsetunge fag?
- **Nye perspektiver:** Hvordan udnytter I, at kulturinstitutioner kan understøtte undervisningen i forhold til skolernes mål, men også kan tilbyde nye perspektiver på verden, som udfordrer den måde, man arbejder på i skolen?

3. Proces

- **Fælles bidrag:** Er der i jeres samarbejde taget højde for at skabe gode, fælles processer, hvor både lærere og kulturinstitutioner bidrager til undervisningen?
- **Tovholder:** Hvordan ledes jeres samarbejde bedst, så der er fokus på skolens årsplaner og kulturinstitutionens planlagte aktiviteter? Har I aftalt, hvem der har ansvar for at lede projektet fremad?
- **Roller:** Har I afstemt jeres forventninger til, hvordan I helt konkret bidrager i processen: Hvilke roller har parterne ifm. forberedelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen?
- **Nyt blik på elever:** Hvilke muligheder rummer forløbene for at arbejde med observation og deltagelse i aktiviteter sammen med eleverne?

4. Forankring

- **Ledelsens rolle:** Hvordan understøtter skolens og kulturinstitutionens ledelser bedst, at samarbejdet bliver en succes og skaber grobund for flere fælles aktiviteter?
- **Forvaltningens rolle:** Hvordan kan forvaltningen bedst tilføre værdi til samarbejdet? Fx ved at understøtte skoleledelsernes engagement og sætte retning for samarbejdet mellem skoler og kulturinstitutioner?
- **Kompetenceudvikling:** Hvordan vil I arbejde med kompetenceudvikling: Vil det foregå i særskilte workshops, eller vil I udvikle jeres kompetencer i undervisningen sammen med eleverne?
- **Ny viden:** Hvad kan styrke mulighederne for, at I også efter samarbejdet kan bruge jeres nye viden og nye kompetencer til at udvikle undervisningen?
- **Videndeling:** Hvordan vil I dele viden og erfaringer fra samarbejdet med kolleger og ledelser?

A. P. Møller og Hustru
Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal

ESPLANADEN 50 / 1098 KØBENHAVN K